

Elisabeth Tonheim må kunne håndtere maskiner når hun lager lysestaker av jernriver og fruktfat av møkkagrep.

Like greit å kalle en spade for en lysestake.

Piggråd kan bli vindusdesign.

Hva med et smykke av piggråd?

Ødelagte river, hakker, spader og greip. Kasser med rustne spikre. For noen er det alt som skal til før ideene bobler.

Gir jernet nytt liv

Her på stabburet er verkstedet og utsalget. Sofaen er også til salgs.

tekst Ingeborg Kristvik
foto Alexander Worren

Bergen
I et rødmalt stabbur har Elisabeth Tonheim (44) verksted og utsalg. Her handler det mest om å lage nye ting av gammelt skrap, men også litt om brukthandel. Innehaveren er bare interessert i slikt som ingen vil ha:

– Hvis noen andre vil ha det, er det jo allerede tatt vare på, sier Tonheim.

En askeladd

Den tidligere sykepleieren og journalisten, som også har vært seksjonsleder i Hæren, har valgt en annen levemåte. Hun og samboeren, Tor Mjelstad, har restaurert en stor, hvit sveitservilla på Lindås ved Bergen som de kjøpte i 2003. Han jobber på Mongstad, mens hun prøver seg som askeladd. Hun finner det ene og det andre i kjellere, uthus og naust. Aller best liker hun gamle arbeidsrom og verksteder. Der hvor det er sjanse for å finne rustne redskaper og gamle byg-

ningsdeler, er Elisabeth Tonheim i sitt ess. Hun viser stolt frem samlingen i stabburet.

Håndsmidde redskaper er ekstra stas. Om spadebladet er brukket eller tennene på riven er slitt ned til det halve, gir det bare redskapene en ekstra dimensjon. Spor og slitasje, det som skaper historie, gir assosiasjoner eller vekker minner, er interessant for redesigneren.

Nostalgi

– Jeg blir glad når folk faktisk blir begeistret for det jeg lager. Jeg tror det handler om at de opplever noe i møtet med de gamle gjenstandene. Det har med gjenkjennelse å gjøre. Nostalgi, sier hun.

Av rustent jern og gammelt treverk lager hun nye skap, hyller, lamper, lysestaker, rammer og fruktfat. Av håndsmidde jernspikre og rusten piggråd lager hun smykker.

– Jeg har selv lurt på hva som begeistrer så veldig med disse tingene. Arbeidsredskapene vitner om hardt arbeid og tilpassning, om den ubarmhjertige

kampen med og mot naturen. Jeg har respekt for det. Jeg tenker ofte at tingene bærer på en historie – og alt de kunne ha fortalt, sier den nye eieren på Rosenlund.

Fra 1800-tallet

Eiendommen er fra første del av 1800-tallet, og var først bolig for en presteenke. Senere ble den påbygd av distriktslegene som bodde der i siste del av 1800-tallet. Den har huset både en lensmann og en malermester. De siste årene var det sanitetsforeningen som eide huset. Mange i bygda har et forhold til Rosenlund, fordi de har feiret konfirmasjon, bryllup og 17. mai der. Eller vært på helsestasjonen der med barna.

– Huset var pusset opp med blomstrete tapet og gulvbelegg. Vi rev ut det meste, og har tatt vare på de enkle, ruglete vinduene. Det er stor interesse for hva som skjer med denne eiendommen, og folk har kommet med gjenstander som en gang har hørt til her, sier Elisabeth Tonheim.

Hun har lite til overs for masseproduserte varer som skal se ut som om de er gamle eller sirkulerte. For henne er de uten sjel, uten historie. Her er det bare ekte vare som teller.

Skrot eller skatter

Den ivrige samleren er nettopp kommet hjem med et lass fullt av det andre kaller skrot. Gamle plankebit, ødelagte redskaper, knuste vinduer og rustne spikre. For henne er det skatter. Hun vet hva hun vil ha. Hun kan se for seg et stilig fruktfat der andre ser et møkkagreip. Klaven og jernkjettingen som tjoret kua fast i båsen, ser hun for seg som rammeverk for et veggur.

– Jeg vet ikke alltid hva jeg skal med det jeg samler på, men så kommer jeg kanskje over noe jeg ikke har, og ser hvordan jeg kan bruke det sammen med noe jeg har liggende. Det gjør ingenting om håndsmidde spikerhoder er litt ødelagte når de skal tjene som tall på en urskive av rekved, sier Elisabeth Tonheim.

ingeborg.kristvik@bt.no

Formgiveren

Gillis Lundgren foran flere varianter av Billyhyllen som han tegnet for Ikea i 1979.

FOTO: SANDRA WERUD

Faren til Billy

IKEAs ansatte nummer fire er også pappa til flere.

tekst Eldrid Oftestad

Gillis Lundgren er selveste Ikea-legenden, og det skyldes ikke bare at han er mannen bak den utbredte Billyhyllen. 82-åringen, som fortsatt jobber for Ikea som konsulent, står bak flere av møbelkjedens mest populære produkter. Blant annet var det han som designet kommoden Tore, stolen Ögla, spisebordet Ingo og svingstolen Lunna. Selv er han mest stolt over Tore. Ideen til kommoden fikk han hos en kjøkkenleverandør som hadde så hendige og greie kjøkkenskuffer.

Dessuten var det han som kom på en av Ikeas viktigste oppfinnelser, flatpakken, som oppsto ved en tilfeldighet. Da Lundgren skulle frakte et bord med bil en gang i 1956, kom han på at det var mer praktisk å fjerne benene. Han pleier å tegne sine første skisser på servietter. «Det var ofte slik vi arbeidet.»

Ikea-legenden ble født i Lund i Sverige i 1929 og studerte teknologi på høyskolen i Malmö før han ble tegner. I 1953 ble han ansatt i Ikea for å lage katalogen. Han endte opp som møbelselskapets første designmanager. I Sveits startet han design- og utviklingsavdelingen til Ikea, og der ble han i 14 år.

Filosofien hans var å lage produkter for hverdagslivet basert på menneskers behov. Som han selv sier: «Alle mine produkter er enkle, praktiske og tidløse. De skal være nyttige, uansett hvor gammel du er eller hvilken livssituasjon du befinner deg i.»

Kilde: Ikea og Wikipedia